

Валентина Кушнір

Уманський державний педагогічний
університету ім. Павла Тичини
Кафедра дошкільної освіти
e-mail: valkushnir1@gmail.com
tel. +38 093 166 02 65

Олена Поліщук

Уманський державний педагогічний
університету ім. Павла Тичини
Кафедра дошкільної освіти
e-mail: valkushnir1@gmail.com
tel. +38 093 166 02 65

Особливості психолого-педагогічного супроводу батьків при підготовці дитини до школи

Анотація. У статті аналізуються особливості психолого-педагогічного супроводу батьків при підготовці дитини до школи. Автором визначено, що процес поетапного психолого-педагогічного супроводу батьків допомагає створити умови успішної підготовки і подальшої адаптації дітей до школи, встановити і подолати причини, які гальмують цей процес. Просвіта батьків оптимізує батьківську позицію, підвищує їх активність, актуалізує отримані психолого-педагогічні знання.

Ключові слова: психолого-педагогічний супровід, готовність дитини до школи, шкільна зрілість

1. Постановка проблеми

Початок відвідування школи є важливим періодом у житті дитини. Він пов'язаний зі зміною виду провідної діяльності, стосунків із однолітками та оточуючими дорослими, появою нової соціальної ролі учня. Успішна адаптація дитини до нових умов, збереження її інтересу та мотивації до навчання значною мірою визначається рівнем підготовленості дитини до шкільного життя. Вагоме місце у підготовці дитини до школи відіграє сім'я. Уміння зрозуміти дитину, підтримати та допомогти їй залежить від рівня обізнаності батьків про організацію навчально-виховного процесу дошкільників та їх морфофізіологічні й психологічні особливості. У цьому контексті актуальності набуває психолого-педагогічний супровід батьків при підготовці дитини до школи.

2. Мета дослідження

Проаналізувати особливості психолого-педагогічного супроводу батьків при підготовці дитини до школи.

3. Основний матеріал дослідження

У Педагогічному словнику С. Гончаренка поняття «готовність до шкільного життя» трактується як «сукупність морфофізіологічних і психологічних особливостей дитини старшого дошкільного віку, яка забезпечує успішний перехід до систематично організованого шкільного навчання» [Гончаренко 1997].

У Базовому компоненті дошкільної освіти, який є Державним стандартом дошкільної освіти України зазначено, що підготовка дітей до школи має відповідати вимогам та критеріям оцінки *дошкільної зрілості дитини*. У документі окреслені основні її характеристики: сформованість самосвідомості, адекватної ідентифікації себе зі своїм «Я», уміння співвідносити свої бажання, можливості та прагнення до здійснення мети діяльності, здатність уявляти себе в минулому, теперішньому, майбутньому часі, орієнтуватись у своїх основних правах і обов'язках та її психологічну готовність до систематичного навчання у школі¹.

Останнім часом проблема дошкільної зрілості дитини займає одне з важливих місць у розвитку української та зарубіжної психолого-педагогічної науки. Суттєвий внесок у розробку означеної проблеми здійснили сучасні українські дослідники: Л. Артемова, А. Богуш, О. Кононко, О. Савченко та ін. Відповідно до їх досліджень, рівень підготовки дитини до школи передбачає певний ступінь зрілості всього її організму та нервової системи. Водночас, суттєве значення має набутий запас елементарних знань про навколишній світ, навички розумової діяльності, мовленнєві уміння, мотиваційні утворення, сформованість суспільних мотивів поведінки та морально-вольових якостей [Савченко 2001].

Схожі твердження знаходимо і у польських вчених. Так, Wincenty Okoń під шкільною зрілістю розуміє «Досягнення дитиною такого рівня емоційного, соціального і фізичного розвитку, який дозволить їй брати участь у шкільному житті та засвоїти зміст програми першого класу» [Okoń 1995, с. 54]. На думку вченого, шкільна зрілість дитини залежить від умов життя, освіти батьків, вчителів, здібностей дитини та її здоров'я.

¹ Базовий компонент дошкільної освіти України, <http://mon.gov.ua/activity/education/doshkilna/basic1/> [17.10.2016].

Німецький психолог К. Pennig, автор праці «Das problem der Schulreife» («Проблема готовності до школи») [1926] вважав, що шкільну зрілість необхідно визначати за рівнем двох факторів: інтелекту та здатності зосереджуватися на конкретному предметі. Був переконаний, що довільна увага дитини досягає необхідного рівня у 7 років.

Отже, вищезазначене дозволяє стверджувати, що основними показниками шкільної зрілості дитини є її інтелектуальна, емоційна, мотиваційна і соціальна зрілість, яка досягається на кінець дошкільного дитинства. Усі ці компоненти перебувають у живій взаємодії, постійно впливають одна на одну, що відповідним чином позначається на будь-якій діяльності та поведінці дитини.

Вивчивши труднощі й успіхи дитини при переході на сходинку початкового навчання і простеживши їх взаємозв'язок з вихованням і розвитком дитини в сім'ї, вчені прийшли до висновку про велике значення родини у підготовці дитини до школи, адже підготовка дитини до школи має розпочинатися із раннього віку. Однак, не всі батьки самостійно, без допомоги дошкільного закладу, можуть забезпечити підготовку дитини до шкільного навчання. Як правило, діти, які перебували вдома у передшкільний період мають рівень готовності до школи нижчий, ніж діти, які відвідують дошкільний заклад. Оскільки батьки «домашніх» дітей не завжди компетентні в питаннях організації навчально-виховного процесу дошкільників та психолого-педагогічних їх особливостях. Результат підготовки дитини до школи значно покращується, коли дитина відвідує дошкільний заклад: батьки постійно отримують поради фахівців, а з дітьми працюють підготовлені педагоги, на практиці реалізується принцип єдності впливу на дитину ДНЗ і сім'ї.

Отже, для батьків, чії діти готуються до школи, важливий педагогічний супровід. Супровід розуміємо, як метод, що забезпечує створення умов для прийняття суб'єктом розвитку оптимальних рішень у різних ситуаціях життєвого вибору.

Нині актуальності набуває педагогічний супровід батьків. Його специфіка полягає у його меті – цілеспрямований розвиток особистості супроводжуваної людини, здійснюваний за допомогою спеціальних педагогічних систем (освіти, виховання, навчання) і сукупності умов.

Педагогічний супровід сім'ї може виступати як комплекс педагогічних технологій розвитку дитини, психолого-педагогічної підтримки і допомоги сім'ї, організації різних форм взаємодії з батьками, що сприяє повноцінному розвитку особистості дошкільнят у передшкільний період.

У ході педагогічного супроводу батьків реалізується системний підхід, як засіб вирішення сукупності проблем пов'язаних із підготовкою батьків до шкільного життя дитини, надання їм необхідних знань, інформації, навчально-методичного забезпечення та ін.

У систему педагогічного супроводу включені всі учасники навчально-виховного процесу: батьки, діти, педагоги. В якості об'єкта педагогічного супроводу може виступати або конкретний батько, конкретна сім'я, або група сімей.

До основних завдань психолого-педагогічного супроводу батьків відносимо:

- підготовка батьків до прийняття нової соціальної ролі дитини – ролі школяра;
- підвищення педагогічної культури батьків у період підготовки дітей до школи;
- підвищення відповідальності батьків за виховання і розвиток дітей;
- сприяння зниження рівня тривожності батьків перед відвідуванням дитиною школи;
- знайомство батьків з елементами педагогічної діагностики, які характеризують готовність дитини до шкільного навчання;
- розвиток свідомості педагогічного впливу батьків на дітей у процесі повсякденного спілкування;
- забезпечення батьків знаннями й вміннями вирішувати психологічні та педагогічні проблемні ситуації, пов'язані з підготовкою та навчанням дітей у школі.

Ефективність педагогічного супроводу сім'ї залежить від наступних умов: створення сприятливого соціально-психологічного клімату в педагогічному колективі ДНЗ; підвищення педагогічної компетентності фахівців у сфері педагогічного супроводу та сімейного виховання (педагогічної майстерності педагогів); здійснення діагностики, що дозволяє визначити і вивчити сформованість усіх компонентів готовності дітей і батьків до шкільного навчання та проблем взаємодії ДНЗ і сім'ї; педагогічний супровід дошкільників у процесі підготовки до шкільного навчання; педагогічну освіту батьків; оптимізація предметно-розвиваючого середовища, що сприяє підготовки дитини до школи, розкриття її творчих здібностей, впевненості у власних силах, уміння адаптуватися в змінюваному соціумі; активність батьків; оснащення методичної бібліотеки для фахівців і батьків; наступність у системі дитячий садок-дошкільнята-сім'я-школа; наступність у педагогічній діяльності фахівців при підготовці дітей до навчання.

Основними етапами педагогічного супроводу батьків при підготовці дітей до школи є:

- діагностично-пошуковий – усвідомлення сутності проблеми її носіїв та пошук шляхів і способів вирішення проблеми;
- консультативно-діяльнісний – проведення ефективної взаємодії фахівців із батьками задля досягнення бажаного результату;

– рефлексивний – осмислення результатів діяльності служби супроводу щодо вирішення педагогічних проблем.

Розглянемо їх детально.

На діагностично-пошуковому етапі психолого-педагогічного супроводу родин майбутніх першокласників – фахівці дошкільної освіти виявляють рівень готовності батьків до шкільного навчання дітей, використовуючи методи вивчення сім'ї, а саме: анкетування, тестування, спостереження.

За результатами діагностування спеціалісти дошкільного навчально-виховного закладу розробляють психолого-педагогічні програми індивідуального і групового супроводу батьків, які реалізуються через використання різних форм взаємодії з батьками під час консультативно-діяльнісного етапу: консультації, бесіди, тренінги, практикуми, інформаційно-методичне забезпечення та ін.

Батьки часто не враховують індивідуальні й вікові особливості своїх дітей, тому їх вимоги до дитини на етапі підготовки до шкільного навчання стають занадто жорсткими.

Індивідуальний супровід доцільно проводити і з категорією батьків, які неготові взяти на себе відповідальність за підготовку дітей до школи. У таких батьків, як правило, порушені взаємини з дітьми, вони дотримуються неефективного стилю виховання. Після консультації психолог організовує спільний тренінг з такими батьками і дітьми. Ситуації, що програються у тренінгу, допомагають подолати наявні труднощі в спілкуванні, досягти рівня партнерських стосунків, зняти тривожність дітей у процесі спілкування з дорослими, сформувані у батьків віру в можливість своїх дітей.

Основний етап психолого-педагогічного супроводу спрямований на підвищення рівня відповідальності й компетентності батьків при підготовці та адаптації їх дітей до школи, розвиток у них умінь самостійно вирішувати ситуації, які виникають у ході роботи.

Враховуючи вищезазначене, доцільно розробити програму педагогічної просвіти батьків, яка передбачає спільне з батьками обговорення педагогічних завдань і проблемних ситуацій, що розкривають труднощі для дитини у нових шкільних умовах життя та діяльності та способи допомогти їм батьками. Темата зустрічей можуть бути наступні: «Що таке готовність до школи», «Психофізіологічні особливості старших дошкільнят», «Як розвивати інтелект дитини», «Граємо пальчиками», «Вчимося мислити логічно», «Що важливо знати про увагу дитини», «Як навчити дитину запам'ятовувати», «Що таке дитяче «Я» і як з ним ладнати», «У будинку першокласник», «Дитина в середовищі однокласників», «Чи готові ми до школи?» та ін.

При вирішенні проблемних ситуацій, батьки отримують можливість у присутності професіонала відпрацювати та обговорити власну поведінку

у різних ситуаціях взаємодії з дитиною. Важливо ознайомити батьків із доступними методами діагностики готовності дітей до навчання в школі. Це дозволить їм краще розуміти свої дітей, приймати їх темп розвитку та підбирати належні ігри й завдання для розвитку готовності до шкільного навчання.

Важливою складовою психолого-педагогічного супроводу батьків майбутніх першокласників є спільні тренінги з батьками та дітьми, які направлені на розвиток взаєморозуміння, налагодження партнерських стосунків, підвищення рівня соціально-психологічної готовності дітей до школи. Програми тренінгів можуть включати такі теми: «Слухаю і чую», «Вільна бесіда», «Ми разом», «Розумію і відчуваю», «Геть страхи» та ін.

Цінним є індивідуальний супровід батьків дітей, що мають низький рівень готовності до шкільного навчання, що може призвести до шкільної дезадаптації. Під час індивідуальних бесід, консультацій фахівців дошкільної освіти обговорює з батьками особливості розвитку дитини, проблеми, які можуть виникнути та допомагають їх зрозуміти і подолати.

Для батьків, що зазнають високий рівень тривожності, неспокою в передшкільний період дитини, корисним є соціально-психологічний тренінг, який допомагає зрозуміти сутність адаптації дітей до шкільного життя, прийняти відповідальність за підготовку дитини до школи, позбутися страхів та допомогти дитині подолати шкільну тривожність.

Рефлексивний етап передбачає підведення підсумків у ході спільних зустрічей фахівців, педагогів дошкільного навчально-виховного закладу та батьків, виявлення ставлення до результатів супроводу кожного учасника, до досягнутих успіхів. Особлива увага звертається на зміни, які відбулися у поведінці дітей, їх готовності до шкільного навчання. Батьки отримують конкретні рекомендації по оптимізації виховання дитини вдома і її подальшої підготовки до шкільного навчання.

Головною умовою здійснення педагогічного супроводу сім'ї та отримання високої результативності є спільна робота фахівців дошкільної освіти (вихователів, психолога, логопеда, лікаря, соціального педагога) і батьків, де кожен учасник займає активну, зацікавлену позицію.

4. Висновки

Отже, педагогічний супровід сім'ї на етапі передшкільної освіти дитини забезпечує єдність дій супроводжуваних і супроводжуваних, взаєморозуміння фахівців і батьків, зроблять наукові та практичні знання реальним інструментом у вирішенні спільних виховних проблем пов'язаних з підготовкою дітей до шкільного навчання.

Процес поетапного психолого-педагогічного супроводу батьків допомагає створити умови успішної підготовки і подальшої адаптації дітей до школи, встановити і подолати причини, які гальмують цей процес. Просвіта батьків оптимізує батьківську позицію, підвищує їх активність, актуалізує отримані психолого-педагогічні знання.

Література

Базовий компонент дошкільної освіти, <http://mon.gov.ua/activity/education/doshkilna/basic1/> [17.10.2016].

Гончаренко С.У., 1997, *Український педагогічний словник*, Київ: Либідь

Савченко О.Я., 2001, Новий етап розвитку початкової школи, *Дошкільне виховання*, 1, с. 6-10

Окоп W., 1995, *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Warszawa: WSiP

Penning K., 1926, *Das Problem der Schulreife.*, Leipzig: Klinkhardt

Features of psychological and pedagogical support parents in preparing a child for school

Abstract. This article analyzes the features of psychological and pedagogical support parents in preparing a child for school. The author defines the process of gradual psychological and educational support for parents helps create conditions for successful preparation and subsequent adaptation of children to school, establish and overcome the causes that inhibit this process. Education of parents optimizes parental stance increases their activity updates received psychological and pedagogical knowledge.

Keywords: psychological and pedagogical support, child readiness for school, school maturity